

ანტიკური ლიტერატურა

ანტიკური ლიტერატურის ისტორიის პირველი „სახელმძღვანელო“ კვინტილიანუსისგან

ნინო ჩიხლაძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქუთაისი, საქართველო
ninochikhladze55@gmail.com

მარკუს ფაბიუს კვინტილიანუსი (ახ. წ. 35-96) ანტიკურობის ერთ-ერთი საინტერესო მწერალი, პედაგოგი, ორატორი და ადვოკატია. მისი „მჭევრმეტყველების სწავლება“ (Institutio Oratoria) ლათინურ ენაზე დაწერილი, 12 თავისგან შემდგარი წიგნია, რომელშიც ავტორი გვთავაზობს თეორიულ კვლევებსა და პრაქტიკულ რჩევებს მჭევრმეტყველების, კარგი ორატორის, ზოგადად, კარგი ადამიანის აღზრდის შესახებ, რადგანაც, კვინტილიანუსის აზრით, შეუძლებელია იყო კარგი ორატორი, თუ არ იქნები კარგი ადამიანი - *vir bonus dicendi peritus* (12,1,3). კვინტილიანუსის ნაშრომი ქართულ ენაზე არ არის ნათარგმნი. მას არ იცნობს ქართული საზოგადოება, ამიტომ მიზანშეწონილად მივიჩნით ნაშრომის თარგმნა, რომ ამ საკითხებით დაინტერესებული ქართველი მკითხველისათვის მშობლიურ ენაზე ხელმისაწვდომი გაგვეხადა კვინტილიანუსის საინტერესო რჩევები და მოსაზრებები, რომელთაც დღესაც არ დაუკარგავთ აქტუალობა. წარმოდგენილი ნაწყვეტი, გარკვეულწილად, ანტიკური ლიტერატურის ისტორიის ერთ-ერთ პირველ „სახელმძღვანელოდ“ შეიძლება ჩაითვალოს, რადგან კვინტილიანუსი 110-მდე ბერძენ და რომაელ ავტორის შემოქმედებას გვაცნობს.

საკვანძო სიტყვები: კვინტილიანუსი, თარგმანი, ანტიკური ლიტერატურის ისტორია.

კვინტილიანუსი (ახ. წ. 35-96) ანტიკურობის ერთ-ერთი საინტერესო პედაგოგი, ორატორი და ადვოკატია. მისი „მჭევრმეტყველების სწავლება“ (Institutio oratoria) ლათინურ ენაზე დაწერილი, 12 თავისგან შემდგარი წიგნია, რომელშიც ავტორი გვთავაზობს თეორიულ კვლევებსა და პრაქტიკულ რჩევებს მჭევრმეტყველების, კარგი ორატორის, ზოგადად, კარგი ადამიანის აღზრდის შესახებ, რადგანაც, კვინტილიანუსის აზრით, შეუძლებელია იყო კარგი ორატორი, თუ არ იქნები კარგი ადამიანი - *vir bonus dicendi peritus* (Quint. Inst.orat.12,1,3).

კვინტილიანუსის ნაშრომი ქართულ ენაზე არ არის ნათარგმნი. მას არ იცნობს ქართული საზოგადოება, ამიტომ მიზანშეწონილად მივიჩნით ნაშრომის თარგმნა, რომ ამ საკითხებით დაინტერესებული ქართველი მკითხველისათვის მშობლიურ ენაზე ხელმისაწვდომი გაგვეხადა

6. ჩიხლაძე

კვინტილიანუსის საინტერესო რჩევები და მოსაზრებები, რომელთაც დღესაც არ დაუკარგავს აქტუალობა (მიმოხილვისთვის იხ. (Dozier 2020; Clarke 1996; Lainig 2020)). წარმოდგენილი ნაწყვეტი ლიტერატურული კრიტიკის, ანტიკური ლიტერატურის ისტორიის ერთ-ერთ პირველ ნიმუშად შეიძლება ჩაითვალოს, რადგან 110-მდე ბერძენი და რომაელი ავტორია დასახელებული და შეფასებული.

კვინტილიანუსი ერთმანეთს ადარებს ბერძენ და რომაელ ავტორებს, ეძებს მათში არა ქრონოლოგიურ, არამედ „შინაგან მსგავსებას“, ალაგებს მასალას ჟანრებისა და ეპოქების მიხედვით, რამდენიმე წინადადებაში ახერხებს არა მხოლოდ მთავარი სათქმელი, - რითი არის ესა თუ ის ავტორი რიტორიკის შესწავლის მიზნით საინტერესო, - თქვას, არამედ, ზოგადად, სწორი წარმოდგენა შექმნას ავტორებზე და თითოეულ მათგანს მისი კუთვნილი ადგილი მიუჩინოს, რა თქმა უნდა, საკუთარი ღირსებებისა და დამსახურებების მიხედვით, ლიტერატურის ისტორიაში. ამა თუ იმ ავტორის შემოქმედების სულ რამდენიმე წინადადებიანი შეფასება რომაელ ავტორთან განუზომლად ტევადი, ზუსტი და მრავლისმთქმელია (Fantham 2011:67).

კვინტილიანუსი ამჟღავნებს ლიტერატურის კარგ ცოდნას და ხედვას, კრიტიკულ აზროვნებას, ესთეტიურ და ლიტერატურულ გემოვნებას კლასიკური და ალექსანდრიული ეპოქის ავტორების წარმოჩენისას (Morgan 1998: 203); იგი ავტორებს არჩევს პრინციპით - მომავალმა ორატორმა, საუკეთესო ორატორად აღსაზრდელად, წერის, კითხვისა და საუბრის ოსტატობის მისაღწევად, აუცილებლად რომელი და რა რაოდენობით ავტორი უნდა წაიკითხოს, მაგრამ მიაჩნია, რომ მაინც ხარისხია წიგნების კითხვისას უფრო მნიშვნელოვანი და არა - წაკითხული წიგნების რაოდენობა.

წინამდებარე ნაწყვეტი იმიტაც არის საინტერესო, რომ კვინტილიანუსი ბერძენ და რომაელ ავტორთა შეფასებისას ცდილობს იყოს ობიექტური; ყოველთვის აღნიშნავს ბერძენთა განსაკუთრებულ თვისებებს და დამსახურებებს, გადაჭარბებული მოხიბვლის გარეშე თავის ადგილს მიუჩინს რომაელ ავტორებს, მაგრამ თუ ამის აუცილებლობას გრძნობს, შეუძლია იყოს რომაელი, ძველი თუ მისი თანამედროვე, ავტორებითაც აღფრთოვანებული და სიამაყით განაცხადოს: „ჩვენ არ ჩამოვრჩებით ბერძნებს“, ან ზოგჯერ ამტკიცოს: „ჩვენ ბერძნებზე ძლიერები ვართ“.

კვინტილიანუსი რამდენიმე ნაკლებად ცნობილ, ან სრულიად უცნობ ავტორზე გვაწვდის ინფორმაციას დასაკმაოდ დაზიანებულად მოღწეულ ანტიკურ ლიტერატურაზე ჩვენს ცოდნას რამდენიმე უცნობი ავტორით ამდიდრებს (შდრ.: Bonner 1977:24; Kennedy 1972:48; Murray 1991:124-126) . მათი შესწავლა შეიძლება მომავალი კვლევის საგნად იქცეს. ბევრ ავტორს იგი თავად იცნობდა. ასე რომ, შეიძლება ითქვას, „მჭევრმეტყველების სწავლების“

მეათე თავი ანტიკური ლიტერატურის ანტიკური ლიტერატურის სტორიის ერთ-ერთი ყველაზე პირველი სახელმძღვანელოა.

მაქსიმალურად ვცდილობდით, ტექსტის ორიგინალთან სიზუსტე შეგვენარჩუნებინა. გარკვეულ სიტუაციაში კი, ვამჯობინებდით, ტექსტი ქართულად ყოფილიყო უფრო გამართული და სიზუსტისათვის კითხვის სილალე არ შეგვეწირა - თავად კვინტილიანუსის თარგმანისადმი დამოკიდებულება გვიბიძგებდა ამისკენ: „მე არ მინდა, რომ თარგმანი იყოს უბრალოდ თარგმანი, - აუცილებელია მოვაწყოთ გარკვეული სახის შეჯიბრი თუ მეტოქეობა ერთი და იმავე აზრის გადმოცემაში. აი, რატომ არ ვიზიარებ მათ შეხედულებებს, ვინც არ ეთანხმება ლათინური პროზის პერიფრაზს, იმ მიზეზით, რომ ეს უპირობოდ მიგვიყვანს ცუდ შედეგებამდე ორიგინალთან შედარებით...არ უნდა ვიდარდოთ უკვე თქმულის უკეთესი ფრაზის ძიებისას, ლათინური ორატორული ენა არც ისე სუსტი და ღარიბია, რომ ერთი აზრის გამოხატვა წარმატებით მხოლოდ ერთნაირად შეიძლებოდეს“ (Quint. Inst. orat 10,3,7), მაგრამ არც ის გვავიწყდებოდა, რომ წინამდებარე ტექსტს კლასიკური ფილოლოგიის, ლათინური ენის შესწავლით დაინტერესებული სტუდენტებისათვის მაქსიმალურად ზუსტი წარმოდგენა უნდა შეექმნა ორიგინალზე.

ლიტერატურა

Bonner, Stanley F. 1977. *Education in Ancient Rome: From the elder Cato to the younger Pliny*. London: Methuen & Company, Ltd.

Clarke, M.L. 1996. *Rhetoric at Rome: A Historical Survey*. New York: Routledge.

Dozier, Curtis Andrew. "Poetry, Politics, and Pleasure in Quintilian." *Aesthetic Value in Classical Antiquity*. 345–363.

Fantham, Elaine. 2011. *Roman Readings: Roman Response to Greek Literature from Plautus to Statius and Quintilian*. New York.

Kennedy, George Alexander. 1972. *The Art of Rhetoric in the Roman World 300 B.C.–A.D. 300*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Laing, Gordon J. 2020. *Quintilian, the Schoolmaster*. *The Classical Journal* 15.9, 2020.

Leitch, Vincent B., Ed. 2001. *The Norton Anthology of Theory and Criticism*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.

Morgan, Teresa. 1998. *Literate Education in the Hellenistic and Roman Worlds*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Murray, Oswyn, John Boardman, and Jasper Griffin, Eds. 1991. *The Oxford History of the Roman World*. New York: Oxford University Press.

Quintilianus, Marcus Fabius. 1920. *Institutio Oratoria, translated by H.E. Butler*. Loeb Classical Library. Cambridge: Harvard University press.